

Väinö Leppänen

Muistelmät ja runot

Pienen pojan
kertomukset
suureksi pojaksi

muistelmat ja runot

Läheisimmille

Väinö Leppänen

Muistelmät ja runot

Pienen pojan kertomukset suureksi pojaksi

© 2023 Väinö Leppänen

Toimittanut: Teija Salin ja Topias Tanskanen

Kannen suunnittelu: Sonja Tanskanen

Kuvitus: Kaarina Leppänen

Sisuksen taitto: Sonja ja Topias Tanskanen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-0650-3

Sisällys

Toimittajien esipuhe.....	i
Lapsuus.....	1
Haparainen.....	31
Evakkomatka ja talvisota.....	45
Sotaväki.....	65
Jatkosota.....	73
Sodan jälkeen	93
Kotiseutumatkat	103
Harrastukset.....	115
Syntymäpäiväkirjoitukset <i>Suvannon Seudussa</i>	131
Ajatelmia.....	143
Punakantisen vihkon runot	171
Mustakantisen vihkon runot	189
Muita runoja.....	227
Aforismit.....	263

Toimittajien esipuhe

Väinö Leppänen on koko elämänsä ajan kertonut tarinoita, runoillut ja laulanut. Nyt kootut muistelmät ja runot kertovat monipuolisen elämäntarinan, joka alkaa Karjalan kannakselta viisivuotiaana. Lapsuuden kuvauksen jälkeen nuori poika joutuu evakkoon, mutta ehtii vielä palata takaisin. Perhe joutuu vielä uudestaan evakkoon samalla kun poika itse varmistaa rauhallisempaa perääntymistä Syvärillä.

Sota jätti jälkensä, kuten koko sukupolveen. Sodan kokemuksista kuulleena myös isänmaan ja vapauden merkitys on iskostunut syvälle. Se on tullut myös uudestaan iholle, kun seuraa Ukrainassa käytävää sotaa.

Mutta on tarinassa muitakin osia. Se jatkuu siitä, kuinka Karjalan evakko rakentaa elämänsä uudestaan Lempäälässä, tekee ahkerasti töitä ja perustaa perheen. Perhettä on nyt siunaantunut kolmen uuden sukupolven verran. Väinämöisen monipuolisuudesta puhuvat myös monet laulut ja runot, joista osa on perinteisessä kalevalamitassa.

Sekä tarinoiden että ajatelmien takaa hohtaa usein myös ajankuva. On ihmeellistä kuinka paljon maailma ja Suomi on muuttunutkaan yhden elämän aikana! Silti ihminen on pysynyt samana, ja samat haasteet kohtaavat jokaista sukupolvea. Vanhempia sukupolvia ja heidän kokemuksiaan kannattaa aina kuunnella herkillä korvalla.

Perheen ”äijä” on saanut viettää viimeiset vuosikymmenet leppoisia eläkepäiviä, vaikka hän joutuikin vielä kerran evakkoon moottoritien tieltä. Ehkäpä nämä muistelit löytävät tiensä myös nykyisten päättäjien yöpöydälle,

kun he tekevät päätöksiä ”Puskiaisten oikaisusta” tai ”tunnin junasta” Tampereen ja Helsingin välillä.

Nämä muistelmat ja runot on koottu vuosien varrella kirjoitetuista ja kerrotuista muisteloista sekä runo-vihkosista. Pääasiallisen toimitustyön on tehnyt kirjoittajan tytär Teija Salin. Loppuvaiheessa mukaan hyppäsi myös pojantytären aviomies Topias Tanskanen, joka vielä toimitti tekstejä lisää ja taittanut ensimmäisen version. Pojantytär Sonja Tanskanen on tehnyt kannen, digitoinut valokuvat ja taittanut lopullisen version. Kirjoittajan vaimolta, Kati-mummulta eli Kaarina Leppäseltä on saatu mukaan kuvituksia. Eri vaiheissa työtä mukana ovat olleet myös kirjoittajan poika Matti Leppänen ja tämän vaimo Satu Nieminen. Meille toimittajille on ollut etuoikeus tutustua äijään myös hänen kirjoitustensa kautta. Etenkin Topias on saanut tietää äijän elämästä paljon sellaista, mikä olisi muuten jäänyt unholaan.

Äijän viimeisimmän ajattelman oheen haluamme tuoda lukijan punnittavaksi kaksi jaetta, Joh. 3:16 ja Joh. 17:3. Kiitos äijä!

Lempäälässä 30.07.2023

Topias Tanskanen ja Teija Salin

Lapsuus

Paimenpoika

Se oli siihen aikaan, kun pienen pojan elämässä tapahtuu aina uutta, joka päivä tapahtuu. Ei osaa oikein varoa ja uuden asian näkeminen ja kokeminen viehättää. Jouduin aloittamaan paimenpojan tehtävät noin viisivuotiaana. Tuntui siltä, että sen parempaa ammattia ei olekaan.

Aamulla lehmien perään. Oli helppo ajaa niitä kujasia pitkin, aittaa kummallakin puolen noin kilometrin matka. Siitä vain sitten veräjä auki ja karja olikin aidatulla alueella, haassa. Kun kotia päin lähti, voi metsämaata pitkin tarkastella luontoa ja heräävää päivää, kuunnella lintujen laulua ja käen kukuntaa. Käki kukkui, se lintu jaksoi kukkua. Paimenpoikaa oli neuvottu, että muista laskea. Kun se kukkuu niin ja niin monta kertaa, tapahtuu niitä ja niitä asioita. Ja kyllä sai laskea.

Peltoalueelle tultaessa ojanpientareet olivat täynnä luonnonkukkia. Lajitelma vain laajeni Lep'ojan ylitykseen. Korkeat pientareet hehkuivat kukkaloistoa. Pikkupoika poimi useasti uljaan kimpun ja vei sen äidillensä. Sitä hymyä, minkä äiti antoi, oli hienoa katsella. Poika ymmärsi jotain ja ei ymmärtänyt mitään. Viisivuotias poika, mitähän silloin ymmärtää? Äitini teki vesimyllyn, siipirattaan, jonka paikka oli Lep'ojassa. Ratas pyöri kuin väkkärä. Jos voisin, niin kiittäisin siitä lahjasta. Oli pojan merkkipäivä, kun lahjan sain, vesisiipiratas pyörimässä Lep'ojassa.

Meillä oli yhteinen puimasarain Juho Turkkisen kanssa osuuskaupan kupeessa, toisella puolella tietä. Matkaa kotitaloon oli noin sata metriä. Olin äidin kanssa aamulypsyllä, sain olla lehmän ruokapöydällä. Lehmät tuuppivat poikaa samalla kun söivät heiniänsä. Nyt sanoisin, että fiksuja kavereita. Koskettelin turpaa, hyii, karkeaa kuin mikä, en osaa verrata. Hyväksyivät pojan ja

ruokailu jatkui. Ruumenia piti hakea puimaladosta, matkaa sata metriä. Ruumenkoppa äidin selässä, sinne koppaan piti päästä ehdottomasti. Pääsin sinne. Äiti kantoi korissa. Pojalle se oli juhlaa.

Kananmunat. Ylimääräisistä äiti kasvatti kanoja, vei munia kauppaan ja sai siitä omaa rahaansa, jonka talletti tarkasti. Oi voi ja tähän on juhlaa, varmasti löydän uuden pesän. Ja minä pojannappula löysinkin sen. Pesä, jossa oli kymmenen munaa. Kerroin äidille, että ne ovat niin vanhoja munia, ettei niitä voi pelastaa. Annetaan hautoa, sanoi äiti. Nyt vanhempana, kun olen jo 90 -vuotias, se oli "parrainta" lapsuuttani. Haudutus onnistui kummassakin pesässä. Sieltä tiiperteli kananpoikasia. Me otimme ne kiinni ja ne pääsivät sataprosenttiseen täysihoitoon. Tästä koko kiitos äitini viisaudelle.

Väinö muisteli kesällä 2016.

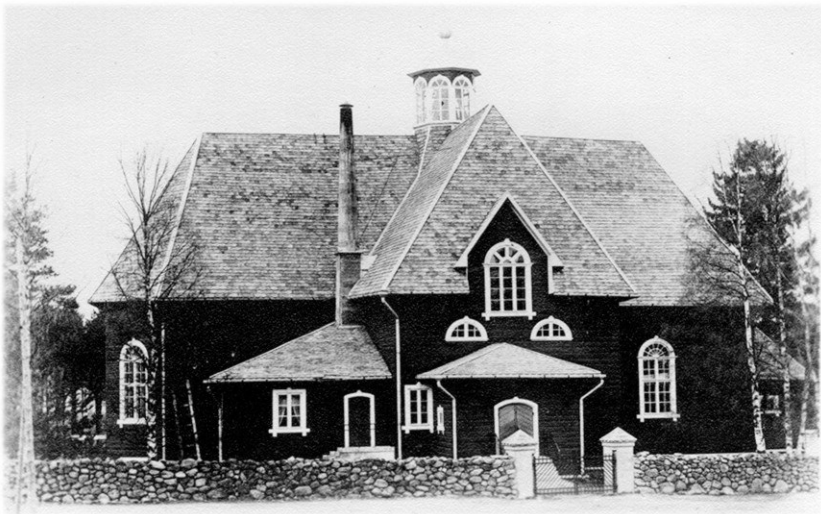
Tila, työt ja kirkossakäynti

Aleksanteri Leppänen oli tosi uskovainen, Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen maallikkosaarnaaja lupakirjalla, lujatahtoinen maanviljelijä. Viljelivät yhdessä Juho Leppäsen kanssa omaa tilaa, jonka koko oli 19 hehtaaria peltoa ja 50 hehtaaria metsää ja suvantopäälietteellä kahden hehtaarin palsta Taipaleenjoen vieressä. Yleensä palstat oli tehty päin jokea. Leppäsen palstat oli tehtyjen palstojen takana, pituussuunta toisinpäin. On olemassa ilmakartta, josta se näkyy. Maa oli entistä Suvantojärven pohjaa, niin ravintorikasta, että heinä kasvoi yhden metrin mittaiseksi ilman lannoitetta. Kotipaikka veljeksillä oli siis Sakkolan pitäjän Haparaisten kylän tilan numero kaksi keskellä kylää. Lep’oja kulki peltojen läpi. Suvantojärvi virtasi kylän laitaa pitkin. Järvi oli noin neljäkymmentä kilometriä pitkä ja kilometrin leveä. Yhdessä hoidetut asiat eivät aina onnistuneet. Juho aukaisi kiroiluarkkunsaa, Ale kuunteli. Kuitenkin kumpikin päätti asiansa niin kuin oli sen ajatellut aikaisemmin. Aleksi ei kironnut koskaan. Kyntäessä peltoa hevosilla ei aina mennyt mieliksi. Auran takaa kuului *voi surkian karkia* tai *voi verstakan höyläpenkki* tai *voi riihikon paija hiha*. Niin kylän ”tuhmat pojat” arvelivat Aleksin kiroilleen.

Aleksin työpäivä oli harvinaisen pitkä, aamukuudesta iltapimeään saakka ja joka ainoa päivä. Lauantai, saunapäivä, oli lyhyempi. Naisväki lämmitti saunan jo iltakuudelta, miehet menivät ensin: Juho-setä, isä Aleksi ja me pojat Aarre ja Väinö. Ensiksi otettiin ”risulöylyt”. Saunan kiuas paukkui tosi kovaa. Sauna sijaitsi puutarhan takaruumassa, kolmekymmentä metriä asuinrakennuksesta. Edellinen sauna oli kuulemma palanut. Tämä sauna oli isohko, lauteet kahdella seinustalla.

Saunaan kannettiin kylmä ja kuuma vesi karjakeittiöstä. Sinne tuli vesijohtovesi, samoin navettaan ja asuinrakennukseen. Kuuma vesi lämmitettiin karjakeittiön padassa. Vedet kannettiin saaveissa, korennon kanssa. Naisväki oli koko päivän paistanut kakkaroita ja piirakoita leivinuunissa. Myös isot peruna- ja lanttupiirakat laitettiin. Sianlihapotti ja läpäkkäpotti kuuluivat ohjelmaan. Tuli sunnuntaiaamu. Kirkossakäynti tapahtui joka sunnuntai hevosella ja kiessikärreillä. Isä Aleksi otti toisen tai toisen pojan aina mukaansa, vanhemman Väinö-pojan useammin. Tästä oli ainakin se hyöty, että kaikki ne virret, jotka silloin kirkossa laulettiin ovat tuoreessa muistissa. Nyt kirkossa lauletaan harvemmin sen aikaisia virsiä.

Väinö muisteli, ikää 92 vuotta (2017).

Kuva 1: Sakkolan kirkko.

Emakko

Sattui tilanne, kun pojalle sanottiin: "Meijän emakko pitäs viijä tuonne Pylkkäälle Rapamäelle."

"Minkä takkii sinne?"

"Sielä on karju."

Pojalla oli ikää viisi vuotta. "Mikä se sellainen on?" poika kyseli.

"Ai nii, se on tiän emakon kaveri, se männöö sitä katsomaan."

"Jaa," sanoi poika.

"Aja se sinne, se männöö koha uot vua peräs."

Myö lähettää mänemää, sika kävelöö ies ja mie peräs. Reippaasti männäki. Ollaa jo Rapakkanotkossa, josta alkaa loivasti nouseva Rapamäki. Tiä ku männöö näi hyväst, ni mitä, jos mie ratsastaisin sillä? Hevosella olin jo ratsastanut. Minut nostettiin hevosen selkään ja sanottiin: "Vie se hakkaa." Ja mie poika vein. Se oli kaikkista tärkein tapahtuma siihen saakka elämässä. Ja nyt mie taijan ratsastaa tällä emakolla. Mie hyppäsin sen selkään. Ei hää olt moksiskaan, ei laittant hanttii. Hää vaa kipitti. Hehe, täähä metkaa on. Kun puristin vähän jaloilla, hyvin pysyin selässä. Ennen Rapamäen päälle pääsyä tie Pylkkäälle kääntyy oikealle. Jos se ei ossaakaan kääntyä? Mie hyppään selästä pois. Juoksen emakon ohitse näyttämään tienhaarassa mihin pitäs männä. Hiäkö tulloo sieltä ni ei katso minnuu, hää männöö omissa mietteissä, ja kääntyy Pylkkään tielle. Mie lähen perässä mänemää. Se kääntyy itsestänsä Pylkkään pihallekin. Nyt mie muistan, miulha sanottiinkin koha kävelet perässä. Perillä talon emäntä ohjasi tulijan sinne missä sen kaveri jo odotti.

Väinö muisteli kesällä 2016.

Juoksupoika

Väinö, pojannaskali, ikää noin viisi vuotta, sai mainion tehtävän auttaa kotitalonsa töissä. Juoksupoikana piti hakea kaupasta, jonne oli noin sadan metrin matka, vastakirjalla kaikki tavarat mitä jaksoi kantaa. Sanonta oli: "Kipitäs hakemaan". Ja poika haki. Se oli juoksujalkaa se meno. Kauppaan päästyä kauppias aina kysyi: "Kuka sinnuu lennätti?" Oppihan siinä jotain aina vastaamaankin. Joskus poika sai palkkionkin, tikkukaramellin.

Navetan päätyyn oli rakennettu iso ajokaluhuone. Rossilattia, sen alusta oli avoin. Kanathan kesällä käyskentelivät vapaasti. Sinne allehan juuri pikkupoika mahtui. "Käypäs katsomassa, olisikohan siellä kanoilla pesä?" Ja poikahan ryömi. Pesä löytyi ja runsaasti munia. Neljä kertaa viikossa piti käydä tyhjentämässä. Se oli tarkkaa työtä, se munien kuljetus. Siihen löytyi kyllä omat konstinsa!

Äiti piti poikaa mukanansa navetalla, kun meni lypsämään lehmiiä. Rehupöydällä oli paikka lehmien päiden välissä katsella, kuinka lehmät söivät heiniä. Mutta kun se lehmä ehti nuolaisemaan sillä isolla karhealla kielellänsä, ei se tuntunut mukavalta. Kuivittamisessa sai auttaa. Vettä ei saanut loiskutella tynnyrissä.

Noin viisivuotiaana poika nostettiin hevosen selkään. "Nyt saat viedä hevosen hakaan, metsälaitumelle." Haka oli noin kilometrin päässä. Ensin peltotietä kolmesataa metriä, ylitetään Lep'ojan silta. Isä oli mukana toisella hevosella ja neuvoi jo aikaisemmin: "Hevoset menevät sillan ylitettyään juomaan ojasta. Pidä harjasta lujasti kiinni, että et putoa selästä. Hevonen laskeutuu polvillensa, että ylettyy juomaan." Hevonen polvistui ja joi, eikä poika pudonnut. Hevonen nousi ylös ja matka jatkui pellon reunatietä pitkin.

Väinö muisteli kesällä 2016.

Väinö Leppänen on koko elämänsä ajan kertonut tarinoita, runoillut ja laulanut. Nyt kootut muistelmat ja runot kertovat monipuolisen elämäntarinan, joka alkaa Karjalan kannakselta viisivuotiaana ja päättyy useamman evakkomatkan ja Syvärin taisteluiden jälkeen elämän uudelleen rakentamiseen Lempäälään. Muistelmissa tulee esiin myös paljon sekä Karjalan kannaksen että Lempäälän lähihistoriaa ja ajankuvaa.

Väinämöisen monipuolisuudesta kertovat monet laulut ja runot, joista osa on perinteisessä kalevalamitassa.

Nämä muistelmat ja runot on koottu vuosien varrella kirjoitetuista ja kerrotuista muisteloista sekä runovihkosista. Kuviuksena on elämän tärkeistä hetkistä kertovien valokuvien lisäksi kirjoittajan vaimon Kaarina Leppäsen herkkiä maa-lauksia.

ISBN 9789528006503

9 789528 006503